

Nádasy Ádám: *Milyen nyelv a magyar?*, Corvina Budapest, 2020.

Mi fán terem az agglutináció?

Deák András Miklós
(1954, Budapest) irodalomtörténész, az irodalomtudományok kandidátusa

Mi a csuda az a kompetencia, főleg, ha még nyelvi is? És a „gyök”, no meg a „tő”? Hol keressük a fókuszpontot? Egyáltalán, mi fán terem az agglutináció? Ha a kíváncsi olvasó, legyen magyar vagy idegen ajkú, ehhez hasonló kérdéseken töpreng, hiteles kalauzként bátran lapozza fel Nádasy Ádám új könyvecskéjét. Tudományosan megalapozott, de közérthető módon nyújtott eligazítást fog benne találni.

Persze a fentiekhez hasonló tépelődésekre olyan érzelmileg vezérelt feleletek is adhatóak, hogy a magyar különlegesen nehéz és ritka, továbbá a létében fenyegetett kis nyelv. Az európai kontinensen pedig talán romantikus, talán fájdalmas módon ráadásul magányos is. De esetleg még az is vélhető, hogy a törökök – ha nem is közeli – nyelvrokonaink. (Ez messze nem azonos a bizonyított nyelvészeti állítással, hogy a mai magyar nyelvbe ótörök és oszmán jövevényszavak is bekerültek.) Mind ezen nyelvészetileg megalapozatlan vélekedéseket – makacs tévhiteket – a szerző tételesen cáfolja. Miközben a mai szókincsünk egyáltalán nem egzotikus, büszkéek lehetünk arra, hogy „...egy ezred évi szenvedés...” után is híven

őrizzük nyelvünk finnugor, sőt uráli szerkezetét. Nádasy olyan tudnivalókat tesz közzé jól emészthető, arányosan rövid fejezetekben, amiket az idegen nyelvek (hazánkban nem túlzottan sikeres, sőt...) elsajátítása közben több mint „hasznos lenne, ha tudnánk” saját magunkról. „Az idegennyelv-tanulás a legjobb eszköz az anyanyelv jobb megismeréséhez” – teszi egyértelművé a tanár/nyelvész/műfordító a megfontolandó ajánlását.

A könyv fejezetei – a szerkezet és a szókincs mellett – a magyar nyelv eredetét és a változásait, továbbá az írás és a nyelv kapcsolatát veszik górcső alá. Megtudjuk, hogy a finnugor eredetű szavaink száma ma (sok ez, vagy kevés?) 700–1000 közé tehető, amihez természetesen hozzá kell még számítanunk a belőlük képzett, továbbá az összetett szavakat is. De szó esik a képzők, jelek és ragok ebben a szigorú sorrendben történő ragasztgatásáról (ez pedig nem más, mint a címben firtatott agglutináció!), a hangtörvényekről, illetve a magánhangzó-harmóniáról is. Számszerűen megtudjuk, hány jel létezik a magyarban. (Nyolc, például a többes szám jele, a „k”, vagy a múlt időé a „t, tt”). Tisz-

tázódik a „gyök” és a „tő” fogalma közötti különbség is. (A nyelvészetben a gyök és a hozzáragasztott képző együttesen nevezendő tőnek.) A nem semleges magyar mondatoknak az ige elé helyezett fókuszpontjára is fény derül. Ezt a „topik-komment” kérdést talán érdemes lett volna néhány más nyelvvel összevetni, mivel az idegen nyelvek tanulása során számunkra sok gondot okoz. És az igekötőkről is szívesen olvastam volna egy „kicsit” (figyelem, ótörök eredetű magyar szó!) többet. Igencsak szerencsés, hogy az egyes fejezeteken belüli tagolás a tartalomjegyzékben is megjelenik, megkönnyítve az eligazodást és a visszakeresést. A nemcsak nyugati nyelvekből vett számos példa és az azokat összefoglaló táblázatok pedig szemléletesen rendszerezik a szerző által színesen előadott (de a fülszöveg szerint nem általa kikutatott) alapvető tudnivalókat.

Nádasdy egyszerű példákkal tesz tudományosan megalapozott megállapításokat. A nyelv-tudomány mai állása szerint az uráli nyelvcsaládhoz tartozó finnugor nyelvet beszélők mintegy 3000 éve váltak el rokonaiktól. A magyart anyanyelvként beszélők száma pedig ma 13 millióra tehető (ez a 40. helyre „elég” a világban, nem mintha ilyen „vetélkedő” egyáltalán létezne). A beszélők számához mérten jelentősnek mondható a szórvány, hiszen egymillió fő nem Európában él. Sajnos nem okoz túlzottan sok fejtörést, vajon mi lehet ennek a történelmi oka. Ugyanakkor egy fájó adatot ehelyütt feltétlenül pontosítanunk szükséges. A trianoni Magyarország területén 2020-ban már nem tízmillió, hanem 9.69 millió magyar él. A folyamatos népességfogyás miatt a populációs óránk mutatója utoljára 2011-ben állt a tízmillió, lélektaninak tekinthető határ fölé.

A szerző érthető formában mond ki evidenciákat: a magyar ma nem veszélyeztetett és nem is kis nyelv. És semmivel sem értékeesebb (vagy éppen silányabb), mint bármely másik. Fogadjuk el azt a megállapítást is, hogy az idegen elemek nem csúfítják, hanem gazdagítják a nyelvet. A magyar „más nyelvekből folyamatosan vett és vesz át szavakat. Inkább importőr, mint exportőr...” Nádasdy egy másik lényeges állítása pedig az, hogy „a nyelv nem romlik és nem javul, nem egyszerűsödik, és nem bonyolódik, nincsenek benne sem szükséges, sem fölösleges elemek.”

A magasfokú ismeretterjesztést végző mű további komoly értékeket mutat fel. A szerző ugyanis nem mulasztja el, hogy a nyelv és a politika tagadhatatlanul érzékeny kapcsolatára is felhívja a figyelmet: „A faji megkülönböztetés (rasszizmus), a nemzetiségi rangsorolás (etnicizmus) és a nyelvi diszkrimináció (lingvicizmus) közös töről fakadnak.” A nyelvész régi beidegződéseket old fel, de igen bölcsen nem törekszik a teljességre. Olyan ízelítőt szolgál fel, ami minden olvasónak bizonyosan farkasétvágyat csinál a további kutakodásra. Ebben igencsak sokat segít a kötet végén ajánlott (magyar nyelvű) szakirodalom.

Nádasdy Ádám bebizonyítja, hogy úgymint lehet játékosan, de szakszerűen nyelvészkedni, hogy nem a szigorúan vett nyelvészetet (lingvisztika) tanuljuk. Minden lelkes nyelvbarátot biztosíthatok arról, hogy – bárhol is lapozza fel ezt a karcsú útikalauzt – nagy élvezettel fog benne izgalmas felfedezéseket tenni. A közreadott meglátásait és értékeit tekintve, ennek a remekműnek minden iskolai és családi könyvespolcon ott a helye. Garantálom, hogy mindig kézben lesz, és nem fog sokat porosodni!

Deák András Miklós